

EMLÉKEZETKONSTRUKCIÓ A MÚZEUMI TÉRBEN

Emlékezetmunka és Leslie Tillet *Mexikó meghódítása* című faliszőnyege a Denveri Szépművészeti Múzeum *Áruló, túlélő, ikon: Malinche hagyatéka* című kiállításán

DOI: 10.14232/tntebbooks.1.2023.14

1. Bevezetés

Passuth László *Esőisten siratja Mexikót* című könyvéből Magyarországon is nagyon sokan ismerik a spanyolokat segítő őslakos rabszolganőt, Marina történetét. Hernán Cortés és Marina/Malinche¹ Ádámként és Évaként működtek közre Mezoamerika meghódításában, Új-Spanyolország, azaz Mexikó gyarmatának megteremtésében. Cortéz volt a spanyol hódítók kapitánya, akik 1519-ben érkeztek meg Yucatán partjaira Kubából, Marina/Malinche pedig az a rabszolgasorban élő bennszülött nő, aki 1519-től kezdve tolmácsként, tanácsadóként és szeretőként szolgálta Cortezt. A párnak 1520-ban fia született, majd Malinche 1524-ben hozzáment Cortez egyik kapitányához.

Bár mindenki ismeri Malinche történetét, talán nem mindenki tudja, hogy Malinche történetére az évszázadok során hányféleképpen emlékeztek. Cortés és Malinche tetteit a korabeli bennszülött és spanyol források egyaránt jól dokumentálták. A XVI. századi képes történelmi elbeszélések Cortez kísérőjeként, a császárok nyelvét beszélő tolmácsként, a gyengék érdekeit szem előtt tartó tárgyalófélként és tiszteletre méltó házas nemesasszonyként, egy új hit képviselőjeként mutatják be. Miután a tizenharmadik században visszaesett az alakja iránti érdeklődés,² Malinche tizenkilencedik és huszadik századi ábrázolásai erősen romantizálódnak és szexualizálódnak. A huszadik század elején, a független mexikói nemzetet létrehozó politikai küzdelmek közepette “Malinche” az áruló képével társult, aki az ellenséggel kötött szövetségéből származó személyes haszonért

¹ Bár Passuth Cortez azték neveként használja a Malinche kifejezést a regényben (és Margo Glantz is írja, hogy az indiánok la Malinche-nek nevezték Cortezt), az inter-amerikai kritikai hagyománynak megfelelően én ezt a kifejezést Dona Marina megnevezéseként használom. L. Passuth László, *Esőisten siratja Mexikót* (Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1965), vö. Margo Glantz, „Las Hijas de la Malinche,” in *América Latina: Palabra, literatura y cultura* 1, szerk. Ana Pizarro (Sao Paulo: Memorial de América Latina, 1992), 163 és Juan de Tovar *Azték krónikája* (Budapest: Helikon, 1986), 111, amely csak a Marina nevet használja.

² Charlene Villasenor Black, „Image between Time: Malinche in the Seventeenth to Nineteenth Centuries,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 64.

elárulta saját népét;³ akinek Cortezzel való keveredése (*miscegenation*) hozta létre Mexikó vegyes vérű (*mestiz*) nemzetét, akinek a pozíciója és a hagyatéka ellentmondásos (*ambiguous*).⁴

A nacionalista olvasatra adott reakcióként a hetvenes-nyolcvanas években mexikói-amerikai művésznők elkezdtek Malinche alakjának revízióját. Ők Malinche kismimizett, két- vagy háromnyelvű, köztes (*in-between*) pozíciójával azonosultak.⁵ A feminista chicana művészek számára Malinche úgy jelenik meg, mint a két kultúra közötti határon álló női művész modellje, aki a meglévő különböző kulturális elvárások között alakítja ki a maga helyét.⁶ Kiemelik, hogy Malinche saját hangja hiányzik: az ő története csak reprezentációkon keresztül érhető el számonkra.⁷ Ebből a szempontból Malinche alakja az alapvető faji (ős-lakos/nem őslakos), osztály (rabszolga/arisztokrata) és nemi (nő/vezető) identifikációk problémáját veti fel.⁸

Én amerikanista irodalomtörténész vagyok, akinek az érdeklődését Malinche chicana irodalmi reprezentációi keltették fel először. Számomra Malinche az a színesbőrű rabszolganő, akinek bár saját nincs saját hangja, de az irodalmi szöveg segítségével hangot kap olyan chicana szerzők kortárs fikatív szövegeiben, mint Gloria Anzaldúa, Sandra Cisneros vagy Carmen Tafolla.⁹ Ennek az érdeklődésnek a folyamánként jelen tanulmány Malinche vizuális ábrázolásait vizsgálja. Ezt az érdeklődést a Denveri Szépművészeti Múzeum *Áruló, túlélő, ikon: Malinche hagyatéka*

³ Sandra Messinger Cypess, „The Many Views of ‘Mother Malinche’ and Allegories of Gender, Ethnicity, and National Identity,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 85, és Sandra Messinger Cypess, *La Malinche in Mexican Literature: From History to Myth* (Austin: University of Texas Press, 1981), 41-42. L. még Alicia Gaspar de Alba, „Crimes of the Tongue” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 23, és Lisa Sousa áruló-narratíva kommentárját: „Reexamining Malinche’s Betrayal,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 110.

⁴ Octavio Paz, „The Sons of La Malinche,” in *The Labyrinth of Solitude*, ford. Lysander Kemp (London: Penguin, 1990), 74-79.

⁵ Gloria Anzaldúa, *Borderlands* (San Francisco: Aunt Lute Books, 1987), 21-22.

⁶ Mary Louise Pratt az ethnociaionalizmus női átértelmezéseként ír erről, l. „‘Yo Soy La Malinche’: Chicana Writers and the Poetics of Ethnonationalism,” *Callaloo* 16, no. 4 (1993): 860, és l. még Cordelia Candelaria korai cikkét is: „La Malinche, Feminist Prototype,” *Frontiers: A Journal of Women Studies* 5, no. 2 (1980): 2.

⁷ Kristina Downs, „Mirrored Archetypes: The Contrasting Cultural Roles of La Malinche and Pocahontas,” *Western Folklore* 67, no. 4 (2008): 397, valamint Victoria I. Lyall, Terezita Romo és Matthew H. Robb, „Introduction,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 3.

⁸ Lyall, „Introduction,” 6.

⁹ Ld. még Csikós Zsuzsanna összefoglalóját, „Malinche ábrázolások a kortárs hispan irodalomban,” in *Román és vértanúság: Nők a hispan világ történetében*, szerk. Csikós Zsuzsanna és Szilágyi Ágnes Judit (Szeged: Americana E-book, 2015).

című kiállítása váltotta ki, amely Malinche képzőművészeti megjelenítéséről 2022-ben látható a jelenlegi amerikai-mexikói határ mindkét oldaláról származó művekből. A dolgozat általános kérdése, hogy a kiállításra összegyűjtött kortárs vizuális reprezentációk hogyan tükrözik a chicana irodalmi reprezentációkból jól ismert pozitív emlékezetű Malinche-t. Kicsit szűkebben pedig arra kíváncsi, hogy maga a múzeumi kiállítás mi módon teremti meg Malinche-ra való emlékezés vizuális élményét. A dolgozatban a kiállítás egy konkrét műtárgyát, a Tillett-faliszőnyeget, összekapcsolom Malinche kortárs vizuális megjelenítéseinek tendenciáival, és reflektálok arra, hogy ezek milyen szerepet játszanak a múzeum által létrehozott emlékezés élményében, a látogatói emlékezetmunkában.

2. Az emlékezet megtapasztalása a múzeumi térben

Mielőtt megvizsgálánánk, hogyan jelennek meg Malinche ábrázolásai a Denveri Szépművészeti Múzeum kiállítási terében, nézzük meg, a téma szakértői szerint hogyan konstruálódik és tapasztalható meg az emlékezet a múzeumi térben általában. Az emlékezet-tudomány és a múzeumi tanulmányok metszéspontjában több kritikus is tárgyalja azt a kérdést, hogy miként reprezentálható a holokauszt emlékezete a múzeumi térben vagy egy emlékmű terében.¹⁰ A múzeumokat és emlékműveket olyan tereként értelmezik, amelyek nem dokumentálják a múltat, hanem inkább emlékeznek a múltra. Mivel ezek a terek maguk is értelmezésre szoruló művészeti tárgyként működnek, a történelemre való szándékolt emlékezés irányával ellentétes olvasatokat válthatnak ki. Az „ellenemlékmű” az a James Young által bevezetett fogalom, ami a történelemre való emlékezés olyan módjaira utal, amelyek a nemzeti emlékművek vagy múzeumi kiállítások szándékolt hatásával ellentétesek.¹¹

James Young az emlékezés hivatalos tereivel foglalkozó munkája¹² azt vizsgálja, hogy a múzeumok és emlékművek hogyan helyezik el az időt és a történelmet a térben. Young az emlékezetkonstrukció térbeli eszközeinek két aspektusát vizsgálja a múzeumokban. Először is azt a kérdést teszi fel, hogyan történik az emlékezetmunka a múzeumban a látogatók bevonásával. Másodszor azt kérdezi, hogy milyen nemzeti emlékezeti narratívák léteznek a holokauszt állítólagosan egyetemes jelenségének különböző térbeli reprezentációiban.¹³ Young a holokauszt múzeumi és emlékművi emlékezetének zsidó, amerikai, lengyel és német

¹⁰ James E. Young, „The Texture of Memory: Holocaust Memorials in History,” in *Cultural Memory Studies: Media and Cultural Memory*, szerk. Astrid Erll és Ansgar Nünning (Berlin: De Gruyter, 2008), 357; James E. Young, *The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning* (New Haven: Yale University Press, 1991); Richard Cornshaw könyvének: *The Afterlife of Holocaust Memory in Contemporary Literature and Culture* (New York: Palgrave Macmillan, 2010) 7. fejezete; és Andreas Huyssen, *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory* (Stanford: Stanford University Press, 2003), 39-40.

¹¹ Young, „The Texture,” 359 és Cornshaw, *The Afterlife*, 185.

¹² Young, „The Texture.”

¹³ Young, „The Texture,” 357-358.

változatait sorolja fel: amíg az izraeli múzeum az áldozatokra a hősökkel együtt emlékezik, addig az amerikai múzeumok a náci rezsim és az amerikai demokratikus intézmény- és értékrendszer ellentétére, a lengyel pedig a zsidó és nemzeti véráldozat hasonlóságaira utal. A német emlékművek az elkövető-szerep problematikusága miatt gyakran önreflexív mozzanatot tartalmaznak.¹⁴

Malinche-kiállítással kapcsolatos céljainkhoz Young múzeumi terekkel kapcsolatos általános elképzeléseinek kifejtésére szorítok. A nemzeti narratíva megvitatásához ugyanis szükség lenne hasonló mexikói és/vagy spanyolországi kiállítás(ok)ra, hogy összehasonlíthassuk őket egymással, ami a jelen esetben nem áll rendelkezésre. Ám tegyük hozzá, hogy magyarországi spanyol kollégák véleménye szerint egy mexikói La Malinche kiállítás nagyban különbözne a denveriek érezhetően amerikai változatától, mert Mexikóban a huszadik század eleji nacionalizmust és annak irodalmi megjelenéseit kevésbé kritikusan értékelik, mint az USA-ban.¹⁵ Ezért lenne más a mexikói kiállítás, és ezért vitatkoznak a spanyol kollégák az amerikai kiállítás mexikói nemzeti ébredést bemutató részével.

Visszatérve az általános problémák síkjára, Young szerint a múzeum olyan tér, amely a kép, a hang, a szöveg és a testi mozgás révén segíti a látogatók tapasztalatszerzését. Ezek a tényezők végül bevonják a látogatót a kiállítás megértésének aktusába, és Young ezt az értelmező aktust nevezi „emlékezetmunkának.” Az értelmező megértés folyamatában a múzeum térbeli elrendezése kulcsszerepet játszik. Young és Cornshaw¹⁶ egy sor kérdést vet fel, amelyeket a látogató által a múzeumi térben elvégzendő emlékezeti munkával kapcsolatban érdemes megfontolni. Ezek a kérdések három fő területet vizsgálnak. Az első a látogató térélményére vonatkozik, elsősorban a látogatók mozgására a kiállítás terében. A második terület a kiállított tárgyakra és a látogatók hozzájuk fűződő tapintási vagy affektív viszonyára vonatkozik. A harmadik terület egy kiállítás lehetséges önreferenciális aspektusára vonatkozik, és azt a kérdést teszi fel, hogy van-e olyan pont, ahol a látogató ellen-emlékezete beindulhat.

Young szempontjai az emlékezés múzeumi térben való megtapasztalásáról felhasználhatóak Malinche reprezentációinak elemzésére is. A továbbiakban megvizsgálhatjuk velük, hogyan hatnak egymásra Malinche metaforái Denverben.

¹⁴ Young, „The Texture,” 359.

¹⁵ Ld. Margo Glantz szintén feminista Malinche-olvasatait a határ mexikói oldaláról. A forrásért köszönet Dr. Báder Petrának, az ELTE Romanisztika Intézete adjunktusának, aki szerint már Octavio Paz Malinche-értelmezése is megengedné a női szempontú olvasatot. Glantz kommentárja is szorosan kötődik Paz „Malinche fia” című esszéjéhez, de Glantz meglehetősen kritikus Paz férfiközpontú olvasatával szemben, mert szerinte Malinche enigmája Paznál a férfi ellentétét jelenti, az irracionálist, az indiánt. Margo Glantz, „Las Hijas de la Malinche,” in *América Latina: Palabra, literatura y cultura* 1, szerk. Ana Pizarro (Sao Paulo: Memorial de América Latina, 1992), 164.

¹⁶ Young, „The Texture,” 362-4 és Cornshaw, *The Afterlife*, 229-30.

3. A kiállítás

A Denveri Szépművészeti Múzeum 2022-es, *Áruló, túlélő, ikon: Malinche öröksége* című kiállítása vizuálisan mutatja be azt a hatást, amelyet Malinche gyakorolt az amerikai-mexikói határ mindkét oldalán az 1500-as évektől napjainkig. A cím kiemeli Malinche helyzetének kétértelműségét, amely nem a jó/rossz (áruló-túlélő) bináris ellentétként, hanem inkább egy összetett, értelmezést igénylő pozícióként (ikon) jelenik meg. A kiállítás tehát nem azzal foglalkozik, hogy ki volt a történelmi Malinche, hanem inkább azzal, hogy hogyan emlékeztek rá vizuálisan: hogyan és mire használták fel ábrázolásait a különböző művészek az évszázadok során.

A Bevezetés szerint a projekt eredete “Malinche kezdeti rehabilitációja a chicana költők és tudósok által az 1970-es és 1980-as években”.¹⁷ Terezita Romo „Malinche mint metafora” című írása inspirálta a kiállítás tervét: Romo meghatározta azokat a fő metaforákat, amelyek Malinche emlékezetét strukturalják.¹⁸ A kiállítás öt metafora köré szerveződik, amelyekkel Malinche-t mintegy 70 képen keresztül azonosítják. Az első metaforaként a kiállítás Malinche mint tolmács képeit vizsgálja (8 kép). Másodsor, Malinche-t mint őslakos, színesbőrű nőt mutatja be (28 kép). Harmadszor, Malinche a vegyes fajú nép anyját mutatja be (8 kép). Negyedszer, összegyűjti a népét áruló Malinche képeit (10 kép). Ötödször, a kortárs Malinche úgy kerül színre, mint korábbi képeinek chicana újráírása (11 kép).

E számok alapján ítélve a hangsúly az őslakos nőn van, de a másik négy metafora ellensúlyozza ezt az olvasatot. A tematikus megjelenítések nem Malinche recepciójának korszakait kívánják meghatározni, hanem inkább az adott metaforikus témához kapcsolódó különféle ábrázolásokat kívánják összegyűjteni és szembe-síteni. Ezért az öt metaforikus szekció ugyanúgy átlépi az időbeli síkokat, mint ahogyan érinti egymást is, különösen akkor, amikor a Chicana szekció képei újra feltalálják az előző négy szekció korábbi ábrázolásait. Még a vegyes fajú anya rész is tartalmaz a 20. század elején kívülről származó képeket, amint azt a következő példában láthatjuk.

4. Kontinuitások a kortárs vizuális emlékezetben: a faliszőnyeg

Leslie Tillett *Tapestry of the Conquest of Mexico* című műve pamutra kézzel hímzett selyemszövet, 71 cm széles és 30,5 m hosszú. A faliszőnyeg Mexikó spanyol meghódítását ábrázolja egy sor jeleneten keresztül, amelyek a kárpit középső szakaszán futnak végig. A keskeny felső és alsó részen szöveges elemek keretezik és kommentálják a képeket. A kettős – képi és szöveges – elbeszélés a XVI. századi

¹⁷ Lyall, „Introduction,” 4.

¹⁸ Ugyanott, valamint Terezita Romo, „La Malinche as Metaphor,” in *Feminism, Nation and Myth: La Malinche*, szerk. Rolando Harris Romero és Amanda Nolacea (Houston: Arte Público Press, 2005), 139-42.

történetek kettős – bennszülött és európai – elbeszélési stílusára utal. A faliszőnyeg 1965 és 1977 között készült, így feltételezhető lenne, hogy a chicano/a revízióhoz tartozik. Ám nem az ötödik szekcióban állították ki: a 3. szekcióban, az Anyában látható belőle egy rész, és a Tolmács című szekcióban is megemlítik. A kárpitot a Denveri Szépművészeti Múzeum a kiállításra vásárolta meg, és most először láthatja a nagyközönség. A katalógus többször is megemlíti a vásárlást és számos képpel illusztrálja a faliszőnyeget, mintegy népszerűsítve azt a közönség számára.

A faliszőnyeg őslakos és európai forrásokra egyaránt támaszkodik, és kiemeli Malinche szerepét a hódításban. Malinche tizennyolcszor jelenik meg rajta, gyakran a 16. századi *Lienzo de Tlaxcala* jeleneteinek átdolgozásában. Ezek a képi elbeszélések a fordító, a harcos és a keresztény Malinchét mutatják be olyan jelenetekben, amelyek a lienzóban szereplő jelenetek pontos másolatai. Tillet kárpitjának második forrása Diego Rivera munkája volt. Tillet csodálta Rivera Mexikó történetéről szóló falfestményeit, különösen a *Mexikó meghódítása*, és a *Cuernavaca és Morelos története* című alkotásokat.¹⁹ Az ötvenes évek Mexikójában a falfestmények fontos szerepet játszottak a nemzeti öntudat építésében. Rivera forradalmi nacionalista módon közelített a mexikói történelemhez: a mexikói történelem fő jeleneteire, a spanyolok erőszakosságára, a bennszülöttek szenvedéseire és a spanyol gyarmati uralom alóli felszabadulás szükségességére összpontosított képein, Malinchét a nemzeti faji keveredés forrásaként ábrázolta.²⁰ Tillet faliszőnyegének harmadik forrása a Bayeaux-faliszőnyeg,²¹ amely Britannia 1066-os normann meghódításának képes narratívája, 50 cm x 30 méter nagyságú hímzés. A bayeaux-i falikárpit Orániai Vilmos győzelemre vezető útját ábrázolja a hódító szemszögéből, amely egy képekben elbeszélte alapító dokumentumnak is tekinthető.

Mire a látogatók találkoznak Tillet faliszőnyegével, több dologgal is megismerkednek Malinche XVI. századi ábrázolásairól. Megtudják, hogy Malinche mint őslakos nő a fennmaradt XVI. századi őslakos és európai történeteken keresztül egyaránt részletesen bemutatásra kerül. Az őslakos nahua művészek és írnokok képi történeteket készítettek amate papírból vagy állatbőrből készült tekercsekre vagy nagy lapokra. Ezeket a képi történeteket a 16. században átalakították, hogy megfeleljenek az európai stílusú történelmi elbeszéléseknek.²² A tekercset európai kódexformára alakították át: a tekercset lapokra vágták, a lapokat két

¹⁹ Reprodukált kiállítási felirat a 30-as kiállítási tárgyhoz, Tillet faliszőnyegéhez. Plate 3, CAT 36, in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 30-31.

²⁰ Luis Vargas-Santiago, „Crafting the National: Visible and Invisible Malinches” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 89 és Frances Stonor Saunders, „Mexican Modernism and the Politics of Painting” *The Guardian* (June 29, 2013).

²¹ Reprodukált kiállítási felirat a 30-as kiállítási tárgyhoz.

²² Victoria I. Lyall és Emmanuel Ortega, „Uprooted: Reconsidering Indigenous Representations of Malinche,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 38.

borító közé kötötték, a képi elbeszélésekhez betűrendes írásmódot is csatoltak. A látogatók megtudhatják, hogy ma hat olyan 16. századi képi elbeszélés áll rendelkezésre, amelyek a két irodalmi és elbeszélői hagyomány, a nahua és az európai találkozását jelentik,²³ és amelyek legalább két, tlaxalani és azték nézőpontot képviselnek. A látogatók azt is láthatják, hogy ezek a beszámolók mindegyike tiszteletreméltó, nemes, házas asszonyként, tolmácsként, közvetítőként, sőt katonaként ábrázolja a Malinchét, nem okolják őt a történetekért.²⁴ A helyi művészek felismerték Malinche őslakosságát, de azt is, hogy fontossága a spanyolokhoz kötődik, ezért Malinche képe mindig a spanyolok mellett vagy a spanyol és az őslakos szereplők között helyezkedik el. Az őslakos művészek nem tudták elhelyezni Malinchet a meglévő társadalmi kategóriáik között.²⁵

Mire a látogatók szembesülnek Tillet kárpitjának egy részével, azt már Malinche befogadástörténetében helyezhetik el. Tillet kárpitja a Rivera falfestményeiből ismert Mexikó meghódításának történetét meséli el újra, az őslakosok képes narratíváinak ikonográfiájára támaszkodva, de vignettáit a dicsőséges hódítás és nemzetépítés európai kárpitformátumában helyezi el vagy keretezi. Ha kelet-európai kontextusból nézzük munkát, még a XIX. század végén népszerű, a nemzetalapítás győztes csatáiról szóló panorámaképek műfaja is eszünkbe juthat. Lehet, hogy Tillet azték stílusú vignettái valójában azt az egyszerű funkciót szolgálják, hogy egy nemzeti eposz képi elbeszélését nyújtsák? Ez megmagyarázná azt, hogy a kárpitot a kiállítás harmadik szekciójában állítják ki – amely, mint emlékszünk, Malinche mint a mexikói bűnbeesett Éva nacionalista ábrázolásaira fókuszál. A műnek erről az aspektusról azonban sem a katalógus cikkeiben, sem a promóciós videóban nincs kifejtett kommentár: mindkettő Tillet teljesítményét dicséri, valamint örvendeznek, hogy a múzeumnak sikerült a tárgyat megszereznie és bemutatnia.

A kifejtett kommentár hiánya ellenére a látogató a kárpitot az 1930-as évek nemzetépítő narratívájának folytatásaként olvashatja. A többi kiállított műtárgy kölcsönhatásában a kárpit éles ellentétben áll a chicana művészek kortárs munkáival, akik Malinche képének átértelmezésével együtt dekonstruálták a hódítás nacionalista olvasatát is. Tillet munkája tehát lehet, hogy a múzeum értékes új tulajdona, de ellentétben áll a kiállítás projektjével, amely továbbviszi a chicana mozgalom kritikai örökségét – és ezt a látogatók nem a feliratokból, hanem Malinche emlékének a kiállítás látogatása során felbukkanó tapasztalatából láthatják.

²³ Lyall és Ortega, „Uprooted,” 38.

²⁴ Camilla Townsend, „How Memories of Malintzin Shifted in the Sixteenth Century,” in *Traitor, Survivor, Icon*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo (Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022), 15-18.

²⁵ Lyall és Ortega, „Uprooted,” 49-50.

5. Következtetések

Bár a *Malinche öröksége* című kiállítás az első szekcióban történelmi dokumentumok bemutatásával csalogatja a látogatókat, sokkal inkább Malinche emlékezetének megtapasztalásáról szól, mint a történelmi tények bemutatásáról. A tárlat első szekciói a tolmács és a bennszülött nő témakörében szereplő „bizonyítékokat” azok későbbi változataival állítják szembe. A későbbi változatok a korábbi ábrázolások hatását egyértelműen jelzik, és így felhívják a figyelmet a kiváltott befogadási folyamatra. A tolmács és a bennszülött nő metaforáit aztán az anya és az áruló metaforái bonyolítják, amelyek új kérdéseket vetnek fel Malinche alakjának befogadástörténetében. Az utolsó szakasz a befogadás mindezen témáinak felülvizsgálatát kínálja a látogatók által létrehozandó összekapcsolásokon keresztül. Ily módon az ismert népszerű képek, a történelmi képek és kortárs művészeti alkotások találkoznak egymással, felhívják a figyelmet arra az összetett pozícióra, amelyet Malinche az évszázadok során elfoglalt és napjainkban is betölt. A Tillet faliszőnyeg meghódítás-ábrázolásának kritikai olvasata a múzeumlátogató emlékezetmunkájának részét képezi, míg a spanyolos kollégák fent említett kritikai reakciója a kiállításra az ellentörténelmi-olvasat beindulását példázza – amely már egy következő dolgozat témája lehetne.

Bibliográfia

- Alba, Alicia Gaspar de. „Crimes of the Tongue: A Malinche Tree Inside Me.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 21-27. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.
- Anzaldúa, Gloria. *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*. San Francisco: Aunt Lute Books, 2012 [1987].
- Candelaria, Cordelia. „La Malinche, Feminist Prototype.” *Frontiers: A Journal of Women Studies* 5, no. 2 (1980): 1-6.
- Cornshaw, Richard. *The Afterlife of Holocaust Memory in Contemporary Literature and Culture*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Csikós, Zsuzsanna. „Malinche ábrázolások a kortárs hispán irodalomban.” In *Román és vértanúság: Nők a hispán világ történetében*, szerk. Csikós Zsuzsanna és Szilágyi Ágnes Judit. Szeged: Americana E-book, 2015.
<https://ebooks.americanaejournal.hu/hu/konyvek/romanc-es-vertanusag/>.
- Cypess, Sandra Messinger. „The Many Views of ‘Mother Malinche’ and Allegories of Gender, Ethnicity, and National Identity.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy*

of the Malinche, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 82-86. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.

Cypess, Sandra Messinger. *La Malinche in Mexican Literature: From History to Myth*. Austin: University of Texas Press, 1981.

Downs, Kristina. „Mirrored Archetypes: The Contrasting Cultural Roles of La Malinche and Pocahontas.” *Western Folklore* 67, no. 4 (2008): 397-414.

Glantz, Margo. „Las Hijas de la Malinche.” In *América Latina: Palabra, literatura y cultura* 1, szerk. Ana Pizarro, 161-79. Sao Paulo: Memorial de América Latina, 1992.

Huyssen, Andreas. *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory*. Stanford: Stanford University Press, 2003.

Lyall, Victoria I., Terezita Romo és Matthew H. Robb. „Introduction.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 1-8. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.

Lyall, Victoria I. és Terezita Romo. *Traitor, Survivor, Icon*. Denver: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.

Lyall, Victoria I. and Emmanuel Ortega. „Uprooted: Reconsidering Indigenous Representations of Malinche.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 38-50. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.

Passuth, László. *Esőisten siratja Mexikót*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1965.

Paz, Octavio. „The Sons of Malinche.” In *The Labyrinth of Solitude*, ford. Lysander Kemp et al., 65-88. London: Penguin, 1990.

Pratt, Mary Louise. „Yo Soy La Malinche: Chicana Writers and the Poetics of Ethnonationalism.” *Callaloo* 16, no. 4 (1993): 859–73.

Romo, Terezita. „Hijas de la Malinche: Chicanas Reinscribe an Icon.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 155-165. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.

Romo, Terezita. „La Malinche as Metaphor.” In *Feminism, Nation and Myth: La Malinche*, szerk. Rolando Harris Romero és Amanda Nolacea, 139-51. Houston: Arte Público Press, 2005.

- Saunders, Frances Stonor. „Mexican Modernism and the Politics of Painting.” *The Guardian*, 2013. június 29.
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/jun/29/mexican-modernism-politics-paint-rivera>.
- Sousa, Lisa. „Reexamining Malinche’s Betrayal.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 110-122. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.
- Townsend, Camilla. „How Memories of Malintzin Shifted in the Sixteenth Century.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 10-18. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.
- Tovar, Juan de. *Azték krónika*, ford. Paulinyi Zoltán. Budapest: Helikon, 1986.
- Vargas-Santiago, Luis. „Crafting the National: Visible and Invisible Malinches.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 87-95. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.
- Villasenor Black, Charlene. „Image between Time: Malinche in the Seventeenth to Nineteenth Centuries.” In *Traitor, Survivor, Icon: The Legacy of the Malinche*, szerk. Victoria I. Lyall és Terezita Romo, 54-65. New Haven és London: Denver Art Museum és Yale University Press, 2022.
- Young, James E. „The Texture of Memory: Holocaust Memorials in History.” In *Cultural Memory Studies: Media and Cultural Memory*, szerk. Astrid Erll és Ansgar Nünning, 357-66. Berlin: De Gruyter, 2008.
- Young, James E. *The Texture of Memory: Holocaust Memorials and Meaning*. New Haven: Yale University Press, 1991.